

תיק 1408296/6

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב צבי בוקשפן

המנוח: פלוני

המבקשים: פלוני אלמוני (ע"י ב"כ עו"ד ימין מוטי)

הנדון: סמכות ביה"ד לדון בדיני ירושה לפי הדין הדתי; בקשה לביטול הסכמה לסמכות

החלטה

בפני תיק ירושה בו ניתנה הסכמת כל היורשים לסמכות בית הדין. כעת הוגשה לביה"ד בקשה ע"י היורשים לפיה הם "מוותרים" על הסמכות שניתנה לביה"ד הרבני בעניין צווי הירושה של המנוחים – [א] ורעייתו, ומבקשים שביה"ד יחליט שהם רשאים לפנות לרשם לענייני ירושה לשם הגשת בקשה לצווי ירושה לירושת המנוחים וביצוע חלוקה שוויונית בין כלל היורשים בהתאם לדין האזרחי.

כך נכתב בבקשה:

2. ביום 29/6/23 נתן בית הדין הנכבד החלטה בבקשת המבקשת לסגירת התיק, כי לאור הסכמת כל הצדדיים הנוגעים בדבר, הסמכות מסורה לבית הדין הרבני בלבד, וזאת בהתאם לסעיף 155 לחוק הירושה, תשכ"ה – 1965.

3. לאור האמור מצ"ב הסכמתם של כל המבקשים לכך שהם מוותרים על הסמכות של בית הדין הרבני לעניין צווי הירושה של המנוחים. יוער כי עניינם של המבקשים לפנות ערכאה אזרחית לצורך הוצאת צווי ירושה למנוחים. וזאת, נוכח רצונם לבצע חלוקה שוויונית בין כלל היורשים בהתאם לדין האזרחי.

4. לאור האמור לעיל, ובשים לב לכך שכלל היורשים חוזרים בהם מהסמכות שהקנו לבית הדין, מתבקש כבוד בית הדין ליתן החלטה לפיה המבקשים רשאים לפנות לרשם לענייני ירושה לשם הגשת בקשה לצווי ירושה למנוחים.

רקע נצרך

למנוחים [א] ורעייתו נולדו ששה ילדים, שני בנים וארבע בנות, אחד מהבנים – [י] נפטר לאחר אביו ולפני פטירת אמו, השאיר אחריו ילדה קטינה בת 9 (ילידת שנת 2014), ובהתאם לצו הירושה של הבן המנוח כל עיזבונו עוברת לבתו הקטינה, ואמה האפוטרופסית של הקטינה שהייתה בת הזוג של הבן המנוח מונתה למנהלת העיזבון.

נצטט את האמור בהחלטה מיום י' בתמוז התשפ"ג (29/06/2023), שם נקבע כדלהלן:

בפנינו בקשת המבקשת [כ] לסגירת התיק.

...

ביה"ד מבהיר כי יש במוטבים של העיזבון קטינה – [ע], היורשת את אביה המנוח ... בן המנוחים [א] ורעייתו (יצוין כי בצו הירושה על שם המנוח ... מונתה אמה של הקטינה למנהלת עיזבון).

בהתאם לדין התורה הקטינה יורשת מחצית מעיזבון המנוחים [א] ורעייתו, והקטינה אינה יכולה להסתלק ולהקנות מחלקה לטובת בנות המנוחים.

ביה"ד קבע מועד לדיון בנוכחות כל המבקשים לצורך מציאת פתרון לאופן המשך ניהול ההליך וקידום התיק, אולם חלק מהמבקשים לא התייצבו לדיון.

לאור האמור (על אף שהמבקשת ... פתחה את התיק), מאחר שכל המבקשים הצדדים הנוגעים בדבר הקנו סמכות לביה"ד, ביה"ד לא יוכל להיעתר לבקשת המבקשת ... בהעדר הסכמת כל המבקשים.

ככל שתוגש בקשה מנומקת על ידי כל המבקשים, ייתן ביה"ד את החלטתו.

כאמור, בהחלטה הנ"ל הורה ביה"ד להגשת בקשה מנומקת על ידי כל המבקשים בדבר סגירת התיק. בהתאם לכך אכן הגישו כל המבקשים בקשה לביטול ולוויתור הסמכות שניתנה לביה"ד הרבני בעניין צווי הירושה של המנוחים – [א] ורעייתו, ובקשה למתן החלטה לפיה המבקשים רשאים לפנות לרשם לענייני ירושה לשם הגשת בקשה לצווי ירושה למנוחים וביצוע חלוקה שוויונית בין כלל היורשים בהתאם לדין האזרחי.

דיון והכרעה

מעין בבקשה עולה, כי הנימוק היחיד לבקשה הינה שהיורשים חוזרים בהם מהסמכות שהקנו לביה"ד והם מעוניינים בהוצאת צו ירושה בהתאם לדין האזרחי המורה על חלוקה שוויונית בין כל היורשים, בעוד שבהתאם לדין תורה - הקטינה עומדת במקום אביה ויורשת את הסבא ואת הסבתא יחד עם הדוד, כך שהקטינה יורשת מחצית מעיזבון המנוחים [א]. יש להדגיש עוד שלפי ההלכה הקטינה אינה יכולה להסתלק ולהקנות מחלקה לטובת בנות המנוחים עד הגעתה לגיל 12.

לאחר עיון בבקשה, אין באפשרות ביה"ד להיעתר לבקשה, כפי שנבאר:

סעיף 155 (א) לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 קובע, כי בית הדין הדתי מוסמך לתת צו ירושה אם כל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו בכתב הסכמתם לכך.

בס"ק (ג) לסעיף הנ"ל קובע חוק הירושה כדלהלן:

"בעניין שהובא בפני בית דין דתי בהתאם לסעיף קטן (א), מוסמך בית הדין הדתי, על אף האמור בסעיף 148, לנהוג לפי הדין הדתי הנוהג בו, ובלבד שאם היה בין הצדדים קטין או מי שהוכרז פסול-דין, לא יהיו זכויות הירושה שלו אם על פי דין ואם על פי צוואה, וזכויותיו למזונות מן העזבון, פחותות ממה שהיו לפי חוק זה".

במקרה שלפנינו בו כל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לסמכות ביה"ד להוצאת צווי ירושה על שם המנוחים [א] ורעייתו, הרי שביה"ד אשר קנה סמכות לדון, מוסמך לנהוג לפי הדין הדתי ולא לפי הדין האזרחי.

בנידון דידן מדובר על זכויות של קטינה. כאמור זכויותיה של הקטינה [ע] בהתאם לדין הדתי יתירות על פני זכויותיה שעל פי הדין האזרחי. ביה"ד - מעבר לעקרון היסוד לפיו הוא מחויב לדון כהלכה ובהתאם לדין הדתי – הרי הוא "אביהם של יתומים". הוא אמון על הדאגה והפיקוח על זכויותיהם. בתפקידו זה עליו לדאוג שלא ייפגעו ולא יקופחו זכויותיה של הקטינה. משכך, בית הדין לא יוכל להיעתר לבקשה שכל מהותה הינה לצורך קיפוח זכויותיה של הקטינה שעל פי הדין הדתי.

יתירה מזאת, נראה שיש מקום לומר שגם על פי החוק והפסיקה, בנידון דידן, שמדובר על זכויותיה של קטינה המגיעות לה בהתאם לדין הדתי, החוק הסמיך את ביה"ד לקבוע שהוא אינו יכול להסתלק מלדון ולגרום על ידי כך שיקופחו זכויותיה, כפי שנסביר.

בבג"ץ 5376/08 (שלום סמיה נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב) נכתב:

"משמוגש הליך שיפוטי בפני ערכאת שיפוט מוסמכת, מוטלת עליה חובה לדון ולהכריע בו. אין ערכאת שיפוט רשאית לומר כי, על אף שקנויה בידה סמכות שיפוט, היא אינה רוצה, משיקוליה שלה, להפעיל את סמכותה ולהכריע בהליך".

זאת ועוד. אפשר שכמו שקבע המחוקק בסיפא של סעיף 155(ג) הנ"ל שאם זכויות הקטין פחותות לפי הדין הדתי מזכויותיו לפי הדין האזרחי, שאי אפשר לקפח את זכויותיו - כך הדין גם כאשר ישנו מצב הפוך. כאשר זכויותיו של הקטין פחותות לפי הדין האזרחי מזכויותיו לפי הדין הדתי, ויש ערכאה שיפוטית שקנתה סמכות והיא מוסמכת לדון לפי הדין הדתי ולתת לקטינה את זכויותיה, אי אפשר לערכאה אחרת לקפח את זכויותיה של הקטינה.

עוד נאמר, כי בהתאם לאמור בתקנה ע"ח לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, קבלת בקשה למחיקת תביעה נתונה לשיקול דעתו של ביה"ד. ומשכך, בנידון דידן לא יוכל ביה"ד להיעתר לבקשה למחיקת תביעה כאשר כל מהותה הינה לצורך קיפוח זכויותיה של הקטינה כאמור.

יש לציין כי לא ברור כלל האם האפוטרופסית של הקטינה, מוסמכת לוותר על סמכות ביה"ד ולגרום בכך לקיפוח זכויותיה של הקטינה בהן זכתה ע"פ הדין החל.

השאלה העקרונית האם יש אפשרות לחזור מההסכמה בעניין צווי ירושה וצוואה שניתנו לביה"ד הרבני, ועתה בא צד אחד לחזור בו ומבקש לדון שלא על פי דין תורה כי אם על פי הדין האזרחי – נידונה בפסק דין של ביה"ד הרבני הגדול בירושלים, בפסקי דין רבניים כרך י"א (עמ' 289) בהרכב הרבנים הרב שלמה גורן זצ"ל, הרב יוסף קאפח זצ"ל והרב מרדכי אליהו זצ"ל.

בעמ' 296 לפסה"ד הנ"ל נכתב כך:

השאלה הראשונה המתעוררת לפנינו היא, אם, לאחר שקבלה עליה בכתב להתדיין בפני ביה"ד האזורי, יכולה היא לחזור בה מהסכמתה, או להתנות תנאים בהסכמתה. התשובה לכך היא שמבחינת ההלכה, כל שקיבלה עליה ביה"ד לדון וכתבה כן, אף על פי שלא הייתה חייבת מעיקרא להתדיין בפניו, לאחר שקיבלה עליה בכתב, אינה יכולה לחזור בה, כמבואר בחו"מ סי' י"ג ס"ב: כותבים פלוני בירר את פלוני ופלוני בירר את פלוני, וכל זמן שלא כתבו יכולין לחזור בהם, ומשכתבו אין יכולין לחזור בהם. לפיכך אין כותבין אלא מדעת שניהם. וכן מבואר בטור חו"מ שם (סי' י"ג). והוא עפ"י דברי רש"י במס' ב"מ כ' ע"א בד"ה זה: "כשבוררין להן דיינין כותבין להן זה בירר לו את פלוני, וזה בירר לו את פלוני שלא יוכלו לחזור בהן".

וכן כתב הרא"ש שם אות נ"ב: "שבעוד שלא נכתב יכול כל אחד מהן לחזור בעוד שלא התחילו לטעון וכו'. לכך כותבין פלוני בירר פלוני ופלוני בירר פלוני ושוב אין יכולין לחזור בהן". ובירושלמי מפורש שקבלה בלבד בפני ג' סגי שלא לחזור בו, כאמור שם: קבל עליו בפני שנים יכול לחזור בו, בפני שלשה אין יכול לחזור בו. אלא שהב"י כתב בשם הרשב"א והר"ן שקבלה מיקרי משהתחילו לטעון בפניהם. וזה בניגוד לדעת הרי"ף בתשובה, כמו שהביא השיטה מקובצת בשמו. וכתב שזה אינו נכון אלא כל שכתבו אף על פי שלא טענו בפניהם או שטענו בפניהם אף על פי שלא כתבו יכולים לחזור בהם. ולהלן יתבררו עוד שיטות ראשונים, במס' ב"ב קס"ז ע"ב, שדנו בזה.

לכן בנידון דידן לאחר שכתבו וחתמו שכל הצדדים הנוגעים בדבר מסכימים לשיפוטו של בית דין זה, ברור שאינם יכולים לחזור בהם.

ביחוד כאשר כבר נעשה מעשה בי"ד על פי בקשתה של האשה שיזמה את בקשת צו הירושה, ופירסמו את הבקשה ברשומות ובעתונות, כפי שדורש החוק, וגם פרסמו שביה"ד הרבני האזורי עומד להוציא את הצו, וכבר נשמעה קרן ביבנה שעומדים לתת צו - ירושה כמבוקש, - אם יוכל צד אחד לחזור בו, יהיה בזה משום זילותא דבי דינא. ואין לבא מכח הטענה שאין כאן חזרה ושינוי דעתה של המשיבה, כי אם מתן פירוש להסכמתה, וגילוי דעת בעלמא שכן היה בדעתה לכתחילה, כי אין הדבר כן. אין זה סביר להניח שיבוא מישוהו להתדיין בפני בי"ד רבני, ויתנה שידונו עפ"י החוק האזרחי נגד דין התורה. הלוא הרמב"ן, בפירושו לפרשת משפטים, כתב שהאיסור לפנייהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיוטות הוא גם ולא לפני מי שאינו שופט על פי התורה. המשיבה לא התנתה זאת בבקשה ורק לאחר כארבעה חדשים, כאשר עברה ונישאה לזה שבעלה חשד בה שאתו היא בוגדת בו, והזהיר אותה בפניו ורק לאחר שנודע לה על תוכן מכתבו והצוואה שלו, והתחילה לחשוש מפני ביה"ד, חזרה בה מהסכמתה הבלתי מסויגת שנתנה בכתב. סביר הוא לכן שאינה יכולה לחזור עפ"י דין מהסכמתה, ולא להוסיף תנאים המבטלים את הסכמתה.

גם מבחינת הסמכות שניתנה לביה"ד לפי החוק, במקרה כזה, אינה יכולה לחזור בה מהסכמתה, מכיון שהחוק מעניק סמכות לביה"ד לתת צו ירושה וצו קיום צוואה וכו', אם כל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו בכתב הסכמתם לכך. ואם יכולים תמיד לחזור בהם מהסכמה זו, נמצינו עושים את החוק פלסטר שכאשר צד אחד יווכח שעומד להפסיד יחזור בו מהסכמתו בכל שלב שהוא. ואפי' בשלב של מתן צו הירושה, ואין לדבר סוף. ואם נכון הדבר שתיתכן חזרה מהסכמה זו שבכתב, היה לו למחוקק לקבוע סייגים עד איזה שלב יכולים לחזור מן ההסכמה, וכן אם מספיק חזרה בע"פ או בכתב, בפני בי"ד או אפי' שלא בפני בי"ד.

כמו כן קובע חוק זה במפורש שמשניתנה ההסכמה להתדיין בפני בי"ד רבני, אין על ביה"ד מרות החוק האזרחי, אלא מוסמך הוא לדון לפי דין תורה, כפוף לתנאי אחד המפורש בסעיף קטן ב'. ולכן אין זה הגיוני ולא מתקבל על הדעת, שלאחר חדשים רבים תוכל המשיבה לבא ולומר שהיא רוצה שביה"ד ידון לפי חוק הירושה ולא לפי דין התורה. כי החוק מעניק לביה"ד, במקרה של מתן הסכמה בכתב ע"י כל הצדדים, לא רק סמכות למתן הצווים, אלא גם לתת אותם לפי דין התורה.

בהמשך קובע ביה"ד בפסה"ד הנ"ל (עמ' 299):

לאור כל האמור נראה לנו שלאחר שכל הצדדים קבלו עליהם בכתב את הסמכות של ביה"ד הרבני האזורי לתת צו ירושה, שוב אינם יכולים לחזור בהם מהסכמתם זו, ולא להטיל בה תנאי, סימפון ואמתלא, שיש בהם כדי

לערער את הסמכות השיפוטית שניתנה על ידם לביה"ד. וזאת לפי ההלכה ועל פי כל חוק ומשפט, ולאחר שניתנה סמכות שיפוטית לביה"ד, יכול הוא לדון לפי דין תורה, הכל כפי ראות עיני הדיינים.

כך גם במסקנות פסה"ד, שנדפסו בתחילתו, נקבע כדלהלן:

מסקנות:

א. הסמכות של בתי הדין לדון בענייני ירושה וקיום צוואות מבוססת בראש וראשונה על תורת ישראל.

ב. אין היורשים יכולים לטעון שאינם רוצים בביה"ד שהוסמך ע"י המוריש לדון בירושה.

ג. לפי חוק הירושה תשכ"ה, מוסמך ביה"ד לתת צווי ירושה וצווי קיום צוואה.

ד. לפי חוק הירושה, הסכמת הצדדים להתדיין בפני ביה"ד כוללת גם הסכמה לשיפוטו וגם הסכמה שיפסוק לפי דין התורה.

ה. אדם שקיבל עליו בכתב להתדיין בפני ביה"ד איננו יכול לחזור בו.

ו. חזקה על המגיש בקשה לבית דין רבני שידע שביה"ד יפסוק לפי דין התורה.

ז. אין זה סביר להניח שיבוא מי שהוא להתדיין בפני ביה"ד רבני ויתנה שידונו עפ"י החוק האזרחי נגד דין התורה.

ח. אין לקבל את הטענה של מגישת הבקשה, שביודעה שמדין התורה אינה יורשת, התכוונה שביה"ד ידון לפי החוק האזרחי.

ט. האיסור לפניהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיוטות כולל גם את מי שאיננו שופט על פי התורה.

י. לאחר שהצדדים כתבו וחתמו שכל הצדדים הנוגעים בדבר מסכימים לשיפוטו של ביה"ד זה אינם יכולים לחזור בהם, לא לפי דין התורה ולא לפי החוק האזרחי.

יא. לאחר שפרסמו הבקשה למתן צו ירושה ברשומות ובעתונות ונודע שביה"ד עומד להוציא צו ירושה, יהיה בזה משום זילותא דבי דינא אם צד אחד יוכל לחזור בו.

יב. כמו כן אין צד אחד יכול להוסיף תנאים שיגרמו לביטול הסכמתו להתדיין בפני ביה"ד.

יג. בעל דין שהגיש טענותיו בכתב אינו יכול לחזור בהם, אפילו כשנותן אמתלא ואפילו כשאין הכחשה מצד השני.

לפי האמור לעיל, בנסיבות המדוברות המונחות לפנינו, ביה"ד דוחה את הבקשה וקובע כי הסמכות להוצאת צווי ירושה לעזבוך המנוחים [א] ורעייתו, מסורה לביה"ד הרבני בלבד. וזאת בהתאם לסעיף 155 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965.

לאור כל האמור, מחליט ביה"ד כדלהלן:

- א. בהתאם לסעיף 155 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, הסמכות להוצאת צווי ירושה לעזבון המנוחים [א] ורעייתו, נתונה לביה"ד הרבני בלבד.
- ב. ביה"ד דוחה את הבקשה למתן החלטה לפיה המבקשים רשאים לפנות לרשם לענייני ירושה לשם הגשת בקשה לצווי ירושה לעזבון מנוחים.
- ג. ביה"ד מבהיר כי ככל שיש קונה פוטנציאלי שרוצה לקנות את הבית הרשום על שם המנוחים, יש אפשרות להוצאת צו הירושה וחלוקת העזבון בין כל היורשים לאחר עריכת קניינים והגדרש על פי ההלכה כפי שיורה ביה"ד.
- ד. לאור העובדה שהחלטה זו ניתנת בהתאם לדיון שהתקיים (כדין) בפני הח"מ כדיין יחיד, אני מוצא לנכון, בנסיבות העניין, להרשות ליורשים להגיש בקשה לקיום דיון בפני הרכב של שלושה דיינים, בנוכחות כל המבקשים.

ניתן ביום ל' באב התשפ"ג (17/08/2023).

הרב צבי בוקשפן

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה